

POSTANOWIENIE

8 marca 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Paweł Grzegorzczak

na posiedzeniu niejawnym 8 marca 2024 r. w Warszawie

w sprawie z powództwa B. F.

przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.

o zapłatę ewentualnie o ustalenie,

na skutek skargi kasacyjnej Bank spółki akcyjnej w W.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku

z 21 czerwca 2022 r., I ACa 103/22,

- 1. odrzuca skargę kasacyjną w zakresie dotyczącym punktu I (pierwszego) zaskarżonego wyroku;**
- 2. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania w pozostałym zakresie.**

UZASADNIENIE

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Przepis ten odpowiada charakterowi skargi kasacyjnej, będącej nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, o dominującym publicznoprawnym charakterze, przysługującym od

orzeczeń wydanych po przeprowadzeniu dwuinstancyjnego postępowania sądowego, w którym sąd pierwszej i drugiej instancji dysponuje pełną kognicją w zakresie faktów i dowodów. W powiązaniu z art. 398⁴ § 2 k.p.c. oznacza to, że w skardze kasacyjnej nieodzowne jest powołanie i uzasadnienie okoliczności o charakterze publicznoprawnym, które stanowią wyłączną podstawę oceny pod kątem przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (przyczyn kasacyjnych).

Wnosząc o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca Bank S.A. w W. powołała się na liczne istotne zagadnienia prawne związane z oceną i konsekwencjami ewentualnej abuzywności postanowień przeliczeniowych zawartych w umowie kredytu powiązanej z walutą obcą w sytuacji, w której kredyt, w zależności od woli konsumenta, mógł być wypłacony i spłacany od początku bezpośrednio w walucie obcej. Wskazała również – w zbliżonym kontekście – na potrzebę wykładni przepisów prawa, tj. art. 69 pr. bank i art. 385¹ k.c.

W zakresie, w jakim zaskarżeniem objęto punkt I (pierwszy) wyroku Sądu Apelacyjnego, dotyczący sprostowania wyroku Sądu Okręgowego, skarga kasacyjna okazała się niedopuszczalna (*arg. ex art. 398¹ § 1 k.p.c.*).

W zakresie, w jakim skarga kasacyjna była dopuszczalna, należało zważyć, że powołanie się na istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.) wymaga sformułowania problemu prawnego i uzasadnienia, że ma on precedensowy (nowy) charakter lub znaczenie dla rozwoju prawa. Problem ten powinien odnosić się do konkretnych przepisów prawa i zostać ujęty w sposób abstrakcyjny, a zarazem wiązać się z rozpoznawaną sprawą; konieczne jest przy tym wskazanie argumentów, które prowadzą do jego rozbieżnych ocen (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11, z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151, z dnia 13 lipca 2007 r., III CSK 180/07, z dnia 10 kwietnia 2014 r., IV CSK 623/13, z dnia 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, z dnia 9 kwietnia 2015 r., V CSK 547/14).

W celu uzasadnienia potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.) konieczne jest z kolei wykazanie, że określony przepis prawa lub zespół tych przepisów, mimo że budzi poważne wątpliwości, nie

doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w judykaturze w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08 i z dnia 28 marca 2007 r., II CSK 84/07).

Bliższa analiza wniosku nie pozwalała uznać, aby w sprawie zakończonej zaskarżonym wyrokiem wystąpiły powołane przyczyny kasacyjne. Przytoczone we wniosku wątpliwości - w zestawieniu z zarzutami skargi i przedmiotem postępowania przed Sądami *meriti* - odnosiły się do skutków zawarcia w umowie kredytowej powiązanej z walutą obcą (frankiem szwajcarskim) postanowień umownych odsyłających do tabel kursowych banku przy przeliczeniu waluty obcej na złote polskie i odwrotnie oraz wyrażających ryzyko walutowe. Wbrew stanowisku pozwanej, akcentującemu szczególny charakter zawartej *in casu* umowy, problematyka ta nie stanowi *novum* i była podejmowana w nowszej judykaturze Sądu Najwyższego w odniesieniu do zbliżonych treści umów kredytowych.

W judykaturze tej wyjaśniono w szczególności, że określenie wysokości należności obciążającej kredytobiorcę w umowie kredytu powiązanej z walutą obcą z odwołaniem do kursu waluty obcej ustalanego jednostronnie przez bank, bez wskazania obiektywnych kryteriów jego oznaczania, jest nietransparentne, pozostawia pole do arbitralnego działania banku i w ten sposób obarcza kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz narusza równorzędność stron umowy kredytu. W konsekwencji postanowienia takie są niedopuszczalne jako kształtujące prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy, a ich bezskuteczność – niezależnie od dalszych postanowień umowy, w tym wyrażających ryzyko walutowe – może prowadzić do upadku umowy w całości (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22 i z dnia 9 września 2022 r., II CSKP 794/22, a także postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 2023 r., I CSK 3629/22 oraz powołane tam dalsze orzecznictwo).

Przy ocenie abuzywności postanowień przeliczeniowych nie ma znaczenia okoliczność, że kredytobiorca był uprawniony do wyboru waluty spłaty kredytu. W wyroku z dnia 21 września 2023 r., C-139/22, *AM i PM przeciwko mBank S.A.*,

ECLI:EU:C:2023:692, Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej wyjaśnił, że włączenie do umowy zawartej z konsumentem dwóch alternatywnych warunków dotyczących wykonania tego samego obowiązku ciążącego na konsumentce, z których jeden jest nieuczciwy, a drugi zgodny z prawem, pozwala przedsiębiorcy na spekulowanie, że przez brak informacji, nieuwagę lub niezrozumienie konsument wykona zobowiązanie zgodnie z warunkiem, który powoduje znaczącą nierównowagę praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta. W konsekwencji postanowienie umowne regulujące sposób wykonania umowy, które należy zakwalifikować jako nieuczciwe, nie traci tego charakteru z tego powodu, że umowa przewiduje możliwość jej wykonania w inny (uczciwy) sposób. Stanowisko to, w nawiązaniu do powołanego wyroku, wyrażono także w orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 października 2023 r., II CSKP 810/23 i postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 listopada 2023 r., I CSK 4078/22).

Skutek w postaci możliwego upadku umowy w związku ze stwierdzeniem abuzywności klauzul przeliczeniowych odnosi się również do takich umów kredytu, w których zobowiązanie opiewało na walutę obcą, a wypłata kredytu mogła nastąpić i nastąpiła w złotych polskich. W sytuacji, w której konsument, tak jak w okolicznościach sprawy zakończonej zaskarżonym wyrokiem, ubiegał się o kredyt wskazując jego kwotę w złotych, i w takiej też walucie doszło do wypłaty kredytu, utrzymanie tego rodzaju umowy w mocy przy założeniu jej dalszego wykonywania wyłącznie w walucie obcej (jako tzw. kredyt walutowy) zniekształciłoby bowiem wolę stron ukierunkowaną od początku na wypłatę kredytu w walucie krajowej i jego opcjonalną obsługę w tej walucie. Działanie takie odpowiadałoby zatem w istocie uzupełnieniu umowy treścią niezgodną przez strony (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2022 r., II CSKP 405/22, z dnia 15 września 2023 r., II CSKP 1356/22 i z dnia 29 listopada 2023 r., II CSKP 1461/22, a także postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 16 listopada 2022 r., I CSK 2237/22 i z dnia 30 czerwca 2023 r., I CSK 3468/22 oraz powołane tam dalsze orzecznictwo).

Na marginesie należało zwrócić uwagę, że rozważania wniosku nie uwzględniały ryzyka walutowego wynikającego m.in. z rozważanych postanowień umownych, co było o tyle istotne, że w świetle wiążących Sąd Najwyższy ustaleń

faktycznych (art. 398¹³ § 2 k.p.c.) pozwana nie przedstawiła żadnego dowodu, iż powódka była świadoma ryzyka związanego z tym, iż w razie deprecjacji waluty krajowej spłata kredytu, zaciąganego na 420 miesięcy, może okazać się dla niej niemożliwa do udźwignięcia (por. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22).

W zakresie, w jakim we wniosku rozważano substytucję nieuczciwych klauzul kursowych odwołaniem do kursu średniego Narodowego Banku Polskiego, wywody skarżącej nie uwzględniały koniecznego warunku tego rodzaju zastąpienia, zgodnie z którym – w świetle utrwalonego orzecznictwa – wchodzi ono w rachubę tylko wtedy, gdyby jego brak narażał konsumenta, przez upadek umowy w całości, na szczególnie niekorzystne skutki, przy czym decydujące w tym zakresie jest zdanie konsumenta (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 sierpnia 2022 r., I CSK 1669/22 i przywołane tam orzecznictwo). Na niedopuszczalność zastąpienia niedozwolonych postanowień umownych odsyłających do kursu waluty obcej wynikającego z tabeli bankowej odesłaniem do kursu średniego waluty obcej ustalanego przez Narodowy Bank Polski zwraca się konsekwentnie uwagę w nowszej judykaturze (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 lutego 2022 r., II CSKP 45/22; zob. też wyroki Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2022 r., II CSKP 163/22, II CSKP 285/22 i II CSKP 382/22, z dnia 20 maja 2022 r., II CSKP 403/22, a także postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 sierpnia 2023 r., I CSK 4312/22).

Pogląd prezentowany w tej kwestii w orzecznictwie Sądu Najwyższego koresponduje z wyrokiem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 16 marca 2023 r., C-6/22, *M.B., U.B., M.B. przeciwko X S.A.*, ECLI:EU:C:2023:216, w którego sentencji stwierdzono m.in., że przepisy dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz. Urz. WE L 95, s. 29, dalej – „dyrektywa 93/13”) stoją na przeszkodzie temu, by sąd krajowy po stwierdzeniu nieuczciwego charakteru warunku umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem mógł zarządzić lukom wynikającym z usunięcia nieuczciwego warunku zawartego w tej umowie poprzez zastosowanie przepisów prawa krajowego, które mogłyby mieć zastosowanie do rozważanej umowy tylko odpowiednio lub przez analogię i które odzwierciedlają regułę

obowiązującą w krajowym prawie zobowiązań. W wyroku tym przyjęto również, że sąd krajowy nie może odmówić unieważnienia umowy – jeżeli po eliminacji postanowień abuzywnych nie może ona zostać utrzymana zgodnie z przepisami prawa krajowego – jeżeli konsument w sposób wyraźny się o to zwrócił (por. w tej kwestii także niedawny wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 stycznia 2024 r., II CSKP 874/22 i powołane tam dalsze orzecznictwo unijne). We wcześniejszym wyroku z dnia 18 listopada 2021 r., C-212/20, *M.P., B.P. przeciwko „A.”*, ECLI:EU:C:2021:934, Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej jednoznacznie wykluczył natomiast dokonywanie przez sąd krajowy takiej wykładni umowy, która zmierzałaby do łagodzenia nieuczciwego charakteru postanowienia umownego, nawet jeżeli wykładnia taka odpowiadałaby wspólnej woli stron.

Problem rozliczeń między bankiem a kredytobiorcą w związku z upadkiem umowy kredytu po wyeliminowaniu z niej klauzul abuzywnych został kompleksowo przedstawiony w motywach uchwały Sądu Najwyższego z dnia 16 lutego 2020 r., III CZP 11/20, OSNC 2021, nr 6, poz. 40 i uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56. Z uchwał tych wynika w szczególności, że konsekwencją nieważności umowy kredytu jest konieczność zwrotu przez bank na rzecz kredytobiorcy płatności dokonanych z tytułu umowy kredytu (art. 410 § 1 w związku z art. 405 k.c.), przy czym roszczenie o zwrot tych płatności jest niezależne od roszczenia banku o zwrot wypłaconego kredytu. Jeżeli zatem kredytobiorca dokonywał płatności w walucie obcej, to zwrotowi podlega kwota zrealizowanych płatności w tej walucie, niezależnie od ewentualnej różnicy kursu tej waluty względem waluty polskiej w chwili spłaty (raty) kredytu i w chwili orzekania o zwrocie nienależnych płatności. Sytuacja ta jest zbliżona do przypadku, w których zwrotowi w naturze podlegałoby nienależne świadczenie niepieniężne o wartości zmiennej w czasie. Rozważania zawarte we wniosku nie przekonywały o istnieniu w tej materii istotnego zagadnienia prawnego w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.

W konkluzji należało stwierdzić, że w zestawieniu z orzecznictwem unijnym i dotychczasowym orzecznictwem Sądu Najwyższego wywody wniosku nie stwarzały podstawy do przyjęcia, aby w objętej nim materii nieodzowna była kolejna wypowiedź Sądu Najwyższego. Pozostałe wątpliwości poruszone we wniosku bądź

stanowiły już przedmiot orzekania ze strony Sądu Najwyższego, bądź też z wniosku nie wynikało, jakie znaczenie miałyby ich rozstrzygnięcie z punktu widzenia wyniku postępowania kasacyjnego.

Ubocznie należało wskazać, że wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, bazując na orzecznictwie sądów powszechnych, abstrahował w istocie – mimo jego obszerności – od publicznie dostępnego orzecznictwa Sądu Najwyższego odnoszącego się do problematyki umów kredytu powiązanych z walutą obcą.

Należało zatem odmówić przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Z tych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

[SOP]

[ał]